

**NAVOIY VILOYATIDA CHO‘L HUDUDLARI TURIZM OBYEKTLARINING
ARXITEKTURA MUHITINI SHAKLLANTIRISH TAMOIYILLARI**

Bo`ronova Dilnura Bo`ron qizi

TOSHKENT ARXITEKTURA-QURILISH UNIVERSITETI MAGISTR TALABASI

**NAVOIY VILOYATIDA CHO‘L HUDUDLARI TURIZM OBYEKTLARINING
ARXITEKTURA MUHITINI SHAKLLANTIRISH**

KIRISH

Navoiy viloyati O‘zbekistonning markaziy qismida joylashgan, mamlakatning eng yirik hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatning katta qismini Qizilqum cho‘li egallashi bilan u o‘ziga xos tabiiy-geografik landshaft va ekologik tizimga ega. Ushbu hududda turizmni rivojlantirish, xususan cho‘l hududlaridagi turistik obyektlarning arxitektura muhitini zamonaviy talablar asosida shakllantirish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Cho‘l hududlarida arxitektura muhitini shakllantirishning asosiy maqsadi – tabiiy sharoitni hisobga olgan holda turistik obyektlarni loyihalash, ekologik barqaror materiallardan foydalanish, milliy me’moriy elementlarni qo‘llash va turistlar uchun qulay infratuzilma yaratishdir. Shu bilan birga, bu ishlar hududning iqtisodiy, ekologik va madaniy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Qizilqum cho‘li

Qizilqum cho‘li Navoiy viloyatining markaziy va shimoliy qismini egallaydi. Bu hududning iqlimi keskin kontinental bo‘lib, yozda juda issiq (45–50°C gacha), qishda esa sovuq bo‘ladi. Yillik yog‘ingarchilik kam bo‘lib, shamol va qum bo‘ronlari tez-tez uchraydi. Hududning landshaft xususiyatlari – qum tepaliklari, tekisliklar va tog‘ oralari – turizmni rivojlantirish uchun katta imkoniyat yaratadi.

Cho‘l hududlari tabiiy turizm yo‘nalishlari uchun juda qulaydir: safari, ekstremal sportlar, qum sporti, ekologik yo‘laklar va yulduz kuzatuv kabi turlarni tashkil etish mumkin.

O‘simlik va hayvonot dunyosi

Hududning biologik xilma-xilligi turistik obyektlarning jozibadorligini oshiradi. Cho‘lda uchraydigan asosiy o‘simliklar: saksovul, yantoq, oqseksevil va cherkezdir. Hayvonot dunyosida jayron, qumsichqon, ilonlar, tulkilar, qum qushlari mavjud. Ushbu biologik xilma-xillik ekoturizm va tabiatni kuzatish turlarini rivojlantirishga imkon beradi.

Ekologik muvofiqlik

Cho‘l hududlarida arxitektura obyektlarini loyihalashda ekologik barqarorlik tamoyillari asosiy hisoblanadi. Bu tamoyillar quyidagilarni o‘z ichiga oladi: tabiiy materiallardan foydalanish, suvni tejash tizimlarini joriy etish, quyosh energiyasidan foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash va hududning tabiiy muhitini asrash.

Landshaftga mos dizayn

20-NOYABR, 2025-YIL

Turistik obyektlar cho‘l landshafti bilan uyg‘un bo‘lishi lozim. Binolarning ranglari – bej, och jigarrang, qum sariq, kulrang – landshaft bilan mos kelishi, balandligi shamolga chidamli bo‘lishi va tabiiy muhitni buzmasligi muhimdir.

Milliy me‘moriy elementlar

Cho‘l hududlarida arxitektura yaratishda milliy elementlar muhim ahamiyatga ega. Qadimiy yurtlar modeli, ko‘chmanchi xalqlar yashash joylari, mahalliy naqshlar va tarixiy savdo yo‘llari estetikasidan foydalanish tavsiya etiladi. Bu turistlarga hududning tarixiy va madaniy merosini namoyish etish imkonini beradi.

Modulli uylar va ekologik maskanlar

Zamonaviy cho‘l turizmi obyektlarida modulli arxitektura keng qo‘llaniladi. Bu uylar tez quriladi, ekologik toza, qayta joylashtirish mumkin va minimal yer ishlovini talab qiladi. Modulli yondashuv mehmonlar uchun qulaylik yaratadi va hududning ekologik barqarorligini ta‘minlaydi.

Quyosh energiyasi va energiya samaradorligi

Cho‘l hududlari quyosh energiyasi uchun juda qulaydir. Quyosh panellari, smart sovutish tizimlari va energiya tejankor fasadlar zamonaviy arxitektura ob‘ektlarida keng qo‘llaniladi. Bu nafaqat energiya samaradorligini oshiradi, balki ekologik barqarorlikni ta‘minlaydi.

Shamol va qumga chidamli konstruksiyalar

Cho‘l hududida shamol tezligi yuqori bo‘lishi sababli binolar aerodinamik shaklda, past balandlikda quriladi va qum to‘sqinlik tizimi bilan ta‘minlanadi.

“Qizilqum Safari”

Bu loyihada qum bo‘ronlari, yovvoyi hayvonlarni kuzatish va foto-turlar mavjud. Sayyohlar cho‘l landshaftining noyobligini his qilish imkoniyatiga ega.

Milliy yurtlardan iborat turistik maskanlarda folklor dasturlar, milliy taomlar, liboslar va madaniy ko‘rgazmalar tashkil etiladi. Bu hududning etnografik boyligini namoyish etadi.

Shimoliy hududdagi Aydar va Arnasoy ko‘llari baliqchilik, qush kuzatuvi va dam olish maskanlari sifatida ishlatiladi. Bu turizmni rivojlantirishga keng imkoniyat beradi.

TURISTIK OBYEKT FUNKSIONAL ZONALARI

Ma‘muriy zona: resepsiya, ma‘lumot markazi, ro‘yxatdan o‘tish;

Mehmonlar yashash zonasi: yurtlar, modulli uylar, ekologik villalar;

Ko‘ngilochar va dam olish zonasi: velosiped yo‘laklari, piknik, qum sporti maydonlari;

Ekoturizm kuzatuv zonasi: qush kuzatuv maydonlari, ekologik yo‘laklar va tabiatni kuzatish yo‘llari.

ARXITEKTURA VA DIZAYN YECHIMLARI

Ranglar uyg‘unligi: bej, och jigarrang, qum sariq;

Quyoshdan himoya: soyabonlar, issiqlikni kamaytiruvchi panellar;

Milliy bezaklar: naqshlar, yog‘och o‘ymakorligi, milliy ornamentlar.

INFRASTRUKTURA TALABLARI

Yo‘llar va transport tizimi;

Suv ta’minoti;

Favqulodda vaziyatlar xavfsizligi;

Mobil aloqa va tibbiy yordam punktlari.

RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Xalqaro turistlar oqimini oshirish;

Etno-festivallar va ekstremal sport turlari;

“Cho‘l shaharchasi” va ekologik modullar;

Investitsiyalar jalb qilish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish.

XULOSA

Navoiy viloyatining cho‘l hududlari turizm obyektlarini arxitektura jihatdan rivojlantirish iqtisodiy, ekologik va madaniy ahamiyatga ega. To‘g‘ri loyihalashtirilgan arxitektura muhitlari, innovatsion texnologiyalar va milliy qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar hududning turizm salohiyatini oshiradi. Cho‘l turizmi viloyatning brend sifatida rivojlanishiga, ish o‘rinlarini yaratishga va ekologik barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.